

Öz İlişkililik ve Çevre Yönelimlilik Ölçekleri: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Self-Relatedness and Environment-Directedness Scales: Validity and Reliability Study

Hasan KÜTÜK*

Sinan OKUR**

Ömer ANLATAN***

Akif AVCU****

Öz

Bu çalışmanın amacı, Öz İlişkililik ve Çevre Yönelimlilik Ölçeklerinin Türkçeye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesidir. Araştırmada kullanılan veriler üç farklı çalışma grubundan elde edilmiştir. Birinci grup, 231'i kadın ve 76'sı erkek olmak üzere 307 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Bu katılımcılardan toplanan veriler ile ölçeklerin yapı geçerliği, ölçüt bağımlı geçerliği ve güvenilirliği test edilmiştir. İkinci grupta, 17'si kadın ve 9'u erkek olmak üzere 26 üniversite öğrencisi yer almaktadır. Bu katılımcılardan toplanan veriler ile dilsel eşdeğerlik test edilmiştir. Son olarak üçüncü grup ise test tekrar test güvenilirliği için 20 kadın ve 20 erkek olmak üzere 40 kişiden oluşmaktadır. Yapılan açımlayıcı faktör analizinde her iki ölçeğin de tek boyutlu olduğu ortaya konmuştur. Doğrulayıcı faktör analizi bulguları ise, Öz İlişkililik Ölçeğinin yapı geçerliğinin sağlandığını gösterirken Çevre Yönelimlilik Ölçeğinin yapı geçerliğinin sağlanamadığını göstermiştir. Bu doğrultuda Öz İlişkililik Ölçeği Türk kültürüne uyarlanmıştır. Çevre Yönelimlilik Ölçeğinin ise üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilebilecek çalışmalarda tekrardan geçerlik ve güvenilirlik analizlerinin yapılması gerekmektedir. Bunun dışında ölçeklerin eşdeğer ölçme araçları ile arasındaki ilişkiyi gösteren korelasyon katsayıları, her iki ölçeğin de eşdeğer ölçek geçerliğini sağladığını

* Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik ABD., E-posta: hasankutuk28@gmail.com, Orcid ID: 0000-0002-8288-4107

** Sorumlu Yazar, Öğr. Gör., Milli Savunma Üniversitesi, Hava Harp Okulu, Eğitim Bilimleri Bölümü, E-posta: sokur@hho.msu.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-3439-5907

*** Arş. Gör., Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı, E-posta: omeranlatan@gmail.com, Orcid ID: 0000-0002-5300-9688

**** Arş. Gör. Dr., Marmara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı, E-posta: akif.avcu@marmara.edu.tr, Orcid ID: 0000-0003-1977-7592

kanıtlamıştır. Güvenirlik analizlerinde ise, Cronbach alfa iç tutarlık değeri Öz İlişkिलilik Ölçeği için .90 ve Çevre Yönelimlilik Ölçeği için .92 olarak hesaplanmıştır. Test tekrar test sonuçlarında ise Öz İlişkिलilik Ölçeği için .87 ve Çevre Yönelimlilik Ölçeği için .78 olarak bulunmuştur. Bu kapsamda iki ölçeğin de güvenilir olduğu söylenebilir. Araştırma sonucunda elde edilen tüm bulgular alanyazın ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öz ilişkिलilik, Çevre yönelimlilik, Sahte benlik, Geçerlik, Güvenirlik.

Abstract

The aim of the present study is to conduct the adaptation study of the Self-Relatedness and the Environment-Directedness Scales into Turkish and to examine their psychometric properties. The data of the study have been gathered from three different study groups. The sample of the first group consists of 307 university students (231 females; 76 males). The construct validity, criterion validity, and reliability of the scales were tested using the data collected from these participants. The second group is composed of 26 university students (17 females; 9 males) in the sample, and linguistic equivalence was examined using this data. Finally, the sample of the third group consists of 40 participants (20 females; 20 males), and the test-retest reliability analysis was conducted using this sample's data. According to the exploratory factor analysis (EFA), each scale was revealed to have one dimension. The findings from the confirmatory factor analysis (CFA) showed the construct validity of the Self-Relatedness Scale had been provided, while the construct validity of the Environment-Directedness Scale was not. As such, the Self-Relatedness Scale has been adapted and translated into Turkish. However, validity and reliability analyses of the Environment-Directedness Scale need to be repeated by studies that can be carried out with university students. In addition, the correlation coefficients showing the relationship between these scales and the equivalence of the measurement instruments have proven the equivalence validity for both scales to have been satisfied. According to the results from the reliability analyses, the values for Cronbach's alpha of internal consistency were calculated as .90 for the Self-Relatedness Scale and .92 for the Environment-Directedness Scale. In the test-retest results, the relevant values were found as .87 for the Self-Relatedness Scale and .78 for the Environment-Directedness Scale. Thus, both scales may be considered reliable. All the obtained findings are discussed in light of the relevant literature.

Keywords: Self-relatedness, Environmental-directedness, False-self, Validity, Reliability

Summary

Introduction

Since Winnicott introduced the concepts of false self and true self, these concepts have been widely used in the literature on psychodynamics in terms of gaining an in-depth understanding of child development as well as of explaining defense mechanisms. However, the definitions of these concepts have been emphasized to possess quite different clinical and theoretical applications. As such, two important concepts were coined: self-relatedness and environment-directedness. The concept of self-relatedness involves individuals' emotional expressions. In addition, it has a structure that contributes to the development of self-awareness. Meanwhile, environment-directedness can be defined as the reflection of the feelings one has toward the other creatures and objects in their

environment. It is considered as a form of environmental adaptation (Eichengreen & Hoofien, 2017). When examining the relevant literature, two measurement tools, The True Self-Questionnaire (Harter et al., 1996) and the Perceptions of False Self Scale (Weir & Jose, 2010), are seen to have been developed for measuring the false self. However, these measurement tools have been criticized as only examining the false self in terms of certain specific behaviors. Therefore, Eichengreen and Hoofien (2017) stated a comprehensive scale to be needed to measure the false self within the framework of the psychodynamic approach by focusing on emotional experiences instead of external behaviors. Therefore, this study aims to adapt these two scales into Turkish and to examine the validity and reliability of these scales' Turkish versions.

Method

This research has been carried out over three different study groups. The first group consists of a total of 307 university students (231 females [75.2%] and 76 males [24.8%]) studying at different universities. The data from the first group have been used to examine the construct validity, criterion validity, and reliability of the scales. The sample making up the second group consists of 26 participants (17 females [65.4%] and 9 males [34.6%]). These participants were made sure to have advanced language skill levels for both Turkish and English as criteria for linguistic equivalence. Finally, the sample making up the third group for the test-retest reliability analyses consists of 40 people (20 females [50%] and 20 males [50%]). The Self-Relatedness and the Environment-Directedness Scales were developed by Eichengreen and Hoofien (2017) to determine participants' levels of self-relatedness and environment-directedness. Permission was obtained from the authors for the adaptation and translation studies of the scales. Exploratory factor analysis (EFA) and confirmatory factor analysis (CFA) were performed to examine the construct validity of the scales in their original forms. For evaluating the model with respect to the factor analysis results, the study uses the χ^2 / df , GFI, AGFI, CFI, RMSEA, SRMR, and TLI validity criteria. As for the linguistic equivalence of the scales, the English and Turkish forms were applied to the bilingual student group at a 2-week interval, and the average scores between applications were compared using the Wilcoxon signed-rank test.

Results, Discussion, and Conclusion

Study 1

The original English version and Turkish translation of the Self-Relatedness Scale were applied to 26 participants with advanced literacy levels both in Turkish and in English at a two-week interval. Wilcoxon signed-rank test analyses were conducted to determine the linguistic equivalence between the Turkish and English forms. Each item from both the English and Turkish forms have been found equivalent in terms of linguistic characteristics. Exploratory factor analysis was conducted to examine whether the Turkish version of the Self-Relatedness Scale had a single dimension like its original form, and its unidimensional structure was partially supported with respect to the results. After these findings, a confirmatory factor analysis (CFA) was carried out, and the tested one-dimensional

model was seen to be supported by the results ($\chi^2 = 325.15$ $df = 104$, $\chi^2 / df = 3.12$, CFI = .91, TLI = .90, SRMR = .05, RMSEA = .08). Thus, these findings have confirmed the one-dimensional structure of the Self-Relatedness Scale.

Study 2

The original English version and Turkish translation of the Environment-Directedness Scale were applied to 26 participants with advanced literacy levels both in Turkish and English at a two-week interval. Wilcoxon signed-rank test analyses were conducted to determine the linguistic equivalence between the Turkish and English forms. Each item from both the English and Turkish forms was found equivalent in terms of linguistic characteristics. An exploratory factor analysis (EFA) was conducted to see whether the original form of the Environment-Directedness Scale was one-dimensional. The findings from the EFA partially support the one-dimensional structure of the Environment-Directedness Scale. Next, a confirmatory factor analysis (CFA) was carried out, and according to the results, the tested one-dimensional model was seen to not be supported by the findings ($\chi^2 = 331.33$, $df = 77$, $\chi^2 / df = 4.30$, CFI = .88, TLI = .86, SRMR = .05, RMSEA = .10). Therefore, the one-dimensional structure of the Environment-Directedness Scale could not be confirmed through these results.

As for the criterion validity analyses of the scales, Pearson's product-moment correlation analysis was performed, and both the Self-Relatedness and Environment-Directedness Scales were found to show a significant positive relationship with psychological needs and a significant negative relationship with life satisfaction. The results from the reliability analyses show both scales to be sufficiently reliable. A Cronbach alpha of internal consistency greater than .60 is considered to express significant reliability (Karagöz, 2017; Nunnally & Bernstein, 1994; Şimşek, 2007). Considering the results of this study whose Cronbach alphas were found to be greater than .60, both scales can be said to be reliable. In addition, the test-retest reliability results of the scales have been calculated as .87 for the Self-Relatedness Scale and .78 for the Environment-Directedness Scale, which expresses sufficient reliability.

The present study has certain limitations. The unbalanced gender distribution and dominance of female participants may be considered one of the main limitations of the study. Future studies need to provide a more balanced sample in terms of gender. Data collection procedures during the COVID-19 pandemic may be considered as another limitation. The restrictions in daily life due to the pandemic and the psychologically triggered nature of some items of the scales may also be listed as other significant limitations of the study.

According to the results from the present study, the Self-Relatedness Scale is a valid and reliable instrument for Turkish university students. Conducting the validity and reliability analysis of the Environment-Directedness Scale over a different sample is recommended for future studies. Both scales can be said to be appropriate instruments for various studies to use to examine the relations individuals have with themselves and their tendencies toward their environment. In addition, these scales can be considered as significant measurement tools for measuring the false self.

Giriş

Bebekler dünyaya geldiklerinde kendilerini bağımsız bir varlık olarak algılayamaz, ancak bir ilişki içerisinde var olabilirler. Bu aşamada ben ve ben olmayan ayrımını da yapamayan bebekler ancak anne tarafından sağlanan çevresel koşullar kadarıyla kendilerini fark edebilirler (Winnicott, 1962). Bu durumda bebek annenin bakımı, ilgisi ve sevgisi olmadan hayatta kalamayacağı için “kolaylaştırıcı çevre”ye ihtiyaç duymaktadır (Winnicott, 1965). Anne hamileliği boyunca geliştirdiği “birincil annelik meşguliyeti” kavramı ile bebeğin ihtiyaçlarına yüksek düzeyde duyarlılık göstererek onun için bu kolaylaştırıcı çevreyi sağlamaktadır.

Hem fiziksel hem de duygusal anlamda kucaklamayı kapsayan, aynı zamanda bebeğin mimiklerini yansıtarak ve onlara tepki vererek bir ayna görevi görmeyi de içeren bakım faaliyetlerinin tümü Winnicott (1960a) tarafından “kucaklayıcı çevre” olarak tanımlanmaktadır. Bu şekilde birincil annelik meşguliyetine sahip anne tarafından kucaklayıcı bir çevre sunularak bebeğin bakım ihtiyaçları karşılanmakta ise bebek “yeterince iyi anne” olarak tanımlanan kavramı deneyimlemektedir. Bu sayede bebeğin henüz gelişmemiş egosu desteklenmekte, güven duygusu ve “tümgüçlülük” hisleri gelişmeye başlamaktadır. İhtiyaçları karşılanmaya devam ettikçe de sağlıklı benliğin gelişeceği düşünülmektedir (Sariso, 2016; Winnicott, 1960a, 1960b). Öte yandan, eğer bebek bu süreçte “yeterince iyi anne”yi deneyimleyemez ve ihtiyaçları kucaklayıcı bir çevre içinde karşılanamazsa var olmaya devam edebilmek için anneye uymak zorunda kalmakta ve bu sebeple sahte benlik geliştirmektedir.

Winnicott tarafından ortaya atılan sahte benlik kavramı psikodinamik ve psikanalitik alanyazında hem çocukluk gelişimindeki süreçleri anlamak hem de kişilik savunma mekanizmalarını açıklamak için yaygın olarak kullanılmaktadır. Sahte benlik, içsel benlik deneyimlerine yabancılaşma sonucunda üretilen bir savunma mekanizması olarak görülebilir (Winnicott, 1960a). Sahte benlik, gerçek benliği saklamak için geliştirilen bir savunma mekanizması olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sahte benlik savunma mekanizmasının ilk kez bir yaşında geliştiği ve çocukluk ile ergenlik dönemi boyunca da güçlenmeye devam ettiği söylenmektedir (Khan, 1996; Winnicott, 1963, 2005). Bebek ihtiyaçlarını karşılayamama durumunu sürdürdükçe varoluş kaygısı arttığı için Winnicott’a (1960a) göre kendi beklenti ve ihtiyaçlarını anneye uydurarak sahte benliği geliştirmektedir.

Winnicott’a (1960b) göre bir savunma mekanizması olarak kullanılan sahte benlik farklı düzeylerde görülebilir. En katı olduğu düzeyde gerçek benlik tamamen baskılanmıştır ve bireyin iç deneyimlerinden koparak çevresel beklentilere uymaya zorlanmaktadır. Ayrıca, kişilerarası ilişkilerinde kendisini olduğu gibi ifade etmesini zorlaştırmaktadır. En sağlıklı olduğu düzeyde ise bireyi dışsal zorlanmalardan koruyarak sosyalleşmeye yardımcı olmaktadır (Khan, 1996; Sariso, 2016; Winnicott, 1960a, 1960b). Sahte benliğin genellikle çocuğun ebeveyn ile olan ilişkisindeki aksaklıklardan kaynaklandığı söyleniyor olsa da bazı araştırmacılar (Brown ve Gilligan, 1992; Miller, 1997) bazı kültürel ve sosyal faktörlerin de çocuğun psikolojik gelişimi üzerinde etkili olduğunu söylemektedirler.

Sahte benliğin en temel belirtisi, bireylerin var olan düşüncelerini yansıtmamaları ya da inandıkları doğruyu söylememeleri olarak ifade edilmektedir (Harter, Waters ve Whitesell, 1997). Diğer benlik

sistemleri ile sahte benlik arasındaki fark; diğer benlik türleri normal gelişim süreci içerisinde şekillenirken sahte benlik doğal olmayan yollarla deneyimlenerek şekillenmektedir (Harter, 1999). Bireyin gerçek benliğini insanlara yansıtmayacak şekilde davranmasıyla sahte benlik beslenerek daha kullanışlı hale gelmektedir (Harter, Marold, Whitesell ve Cobbs, 1996). Bireyin olduğu gibi görünmesini engelleyen bir mekanizma olarak çalışan sahte benlik kavramı, Laing (2011) tarafından özgün birey olamamanın, topluma ve çevreye yabancılaşmanın bir yolu olarak tanımlanmaktadır. Bu benlik, kişilerin gerçekten sahip olmadığı, toplumsal ve çevresel değerlere göre şekillenmiş ve içselleştirilmemiş bir benlik yapısı olarak açıklanabilir.

Düşük öz ilişkिलik ile karakterize olan sahte benliğin bölünmüş boyutu kişinin kendiliğinden koparak depersonalize olması kişilerarası ilişkilerinde de yabancılaşması ile ilgilidir (Cassimatis, 1984). Travmatik olaylara bağlı olarak ortaya çıkabilen bu boyut, kişinin kendi istek, duygu ve ihtiyaçlarının farkında olmaması, bu istek, duygu ve ihtiyaçlarını doğal ve otantik bir şekilde ifade edememesi ile tanımlanmaktadır (Crewdson, 1996). Diğer yandan, yüksek çevre yönelimlilik ile karakterize olan sahte benliğin uyumlu boyutu ise zorlayıcı bir biçimde diğer insanların beklentilerini karşılama ve bu sayede kişinin kendisine dair onay alması olarak ifade edilebilir. Bu boyuttaki kişiler kendi duygu ve düşüncelerinden ziyade başkalarının duygu ve düşüncelerine odaklanmakta, başkalarından onay almak için sürekli olarak onların istek ve beklentilerini karşılamaya çalışmaktadır. Bu boyutta bireyin devamlı çevreye uyum sağlama ve onay alma çabası bir güvensizlik ve korku hissi yaratmaktadır (Eichengreen ve Hoofien, 2017; Eichengreen, Hoofien ve Bachar, 2016).

Helmski (2006) sahte benliğin oluşması ve gelişmesi sürecinin temelinde yatan sebebin gösteriş düşkünlüğü ve kibirli olma hali olduğunu ileri sürmektedir. Gösteriş sahibi olan bir birey belli savunma mekanizmalarını yoğun kullandığından bu mekanizmalara uygun algı ve davranış örüntüleri oluşturmaktadır. Bu nedenle sahte benliğin çözümlenmesi ve ortadan kaldırılması için öz ilişkिलik ve çevre yönelimlilik eğilimlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Kibir, nefret ve ihtiras gibi savunma mekanizmalarıyla ilgili alışkanlıklar gözden geçirilerek bireyin bu konudaki farkındalığının artırılması, sahte benlik imajlarıyla da baş etme yolu olarak görülebilir. Wolff'e (1977) göre çocukluk çağındaki gelişim dönemlerinde kendini ifade etme becerisi gelişmeyen bireylerin ya da ebeveynleri tarafından bu yönü desteklenmemiş kişilerin sahte benlik geliştirme olasılıkları yüksektir. Harter ve diğerleri (1996) ise, sahte benlik davranışlarının can sıkıntısı ve endişeli ruh hali ile ilişki içerisinde olduğunu rapor etmiştir.

Eichengreen ve Hoofien (2017), Winnicott'ın sahte benlik ve gerçek benlik kavramlarını ortaya atmasından bu yana bu kavramların psikodinamik ve psikoanalitik alanyazında hem çocukluk gelişimini anlamada hem de kişilik savunma mekanizmalarını açıklamada yaygın olarak kullanıldığını ancak bu kavramların görgül bulgulara dayandırılarak konuşulmasının klinik ve kuramsal uygulamalarının çok gerisinde kaldığını ifade etmişlerdir. Bu açıdan ortaya attıkları iki kavramı da önemli bulmaktadır. Bu kavramlardan ilki olan "öz ilişkिलik" bireylerin duygularını ifade edebilmesini sağlayan, otantikliği arttıran ve öz farkındalık geliştirmelerini sağlayan bir yapı olarak ifade edilebilir. Diğer kavram olan "çevre yönelimlilik" ise, bireylerin diğer canlı veya nesnelere karşı duygularını yansıtmayı, duyarlılık göstermeyi ve uyma eğilimi göstermesi olarak açıklanabilir (Eichengreen ve Hoofien, 2017). İlgili alanyazında sahte benliği ölçmeye yönelik bazı ölçüm

araçlarının geliştirildiği bilinmektedir. Gerçek Benlik Ölçeği (True Self-Questionnaire; Harter vd., 1996) ve Sahte Benlik Algıları Ölçeği (Perceptions of False Self Scale; Weir ve Jose, 2010) bu ölçüm araçlarından bazılarıdır. Fakat bu ölçüm araçları sahte benliği yalnızca belirli davranışlar, insan grupları ya da durumlar açısından kısıtlı bir şekilde ele aldığı için eleştirilmektedir (Eichengreen ve Hoofien, 2017). Ayrıca, dışsal davranışlar yerine duygusal deneyimlere odaklanarak sahte benliği psikodinamik yaklaşım ışığında görgül olarak ölçecek kapsamlı bir ölçeğe ihtiyaç duyulduğu göze çarpmaktadır. Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı, bu iki ölçeği Türk kültürüne uyarlayarak geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapmaktır.

Yöntem

Çalışma Grubu

Araştırmanın veri toplama sürecinde veriler, Covid-19 salgını süreci nedeniyle çevrim içi veri toplama formu kullanılarak ve uygun/kolay örnekleme yöntemi ile 2020-2021 eğitim öğretim yılında toplanmıştır. Bu süreçte üç farklı grup veri toplama sürecine dahil edilmiştir. Birinci grup, İstanbul'da bulunan iki farklı devlet üniversitesinde eğitim gören 231'i kadın (%75.2) ve 76'sı erkek (%24.8) olmak üzere toplam 307 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Bu gruptan elde edilen veriler yapı geçerliğinin sınanması ve iç tutarlılığa dayalı güvenilirliğin incelenmesi amacıyla kullanılmıştır. İkinci grupta yer alan öğrenciler ise 17'si kadın (%65.4) ve 9'u (%34.6) erkek olmak üzere 26 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Bu veri seti ise Türkçe ve İngilizce dillerine hâkim olan katılımcılardan oluşmakta ve elde edilen bu veriler dilsel eşdeğerliğin sınanması için kullanılmıştır. Son olarak üçüncü grupta test tekrar test çalışması için 20'si kadın (%50) ve 20'si erkek (%50) olmak üzere toplam 40 kişiden veri toplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Öz İlişkिलilik ve Çevre Yönelimlilik Ölçeğinin Türkçeye uyarlanmasına yönelik gerçekleştirilen bu çalışmada ölçüt bağımlı geçerliğin incelenmesine yönelik Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği (PİÖ) ve Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) kullanılmıştır. Bu ölçeklere ait özelliklere aşağıda yer verilmiştir.

Öz İlişkिलilik ve Çevre Yönelimlilik Ölçeği (ÖİÖ-ÇYÖ). Öz İlişkिलilik ve Çevre Yönelimlilik Ölçekleri, katılımcıların öz ilişkिलilik ve çevre yönelimlilik düzeylerini belirlemek amacıyla Eichengreen ve Hoofien (2017) tarafından geliştirilmiştir. Öz İlişkिलilik Ölçeğinde 16 madde yer alırken, Çevre Yönelimlilik Ölçeğinde 14 madde bulunmaktadır. Her iki ölçek de 5'li Likert derecelendirme ile puanlanmaktadır. Ölçek maddeleri "1=bana hiç uymuyor", "2=bana biraz uyuyor", "3=bana ortalama olarak uyuyor", "4=bana fazlaca uyuyor" ve "5=bana tamamen uyuyor" şeklinde cevaplanmaktadır. Öz İlişkिलilik Ölçeğinin 1., 3., 4., 9., 10., 11., 12., 13., 15. ve 16. maddeleri ters puanlanırken, Çevre Yönelimlilik Ölçeğinde ise ters puanlanan herhangi bir madde bulunmamaktadır. Öz İlişkिलilik Ölçeği için en düşük 16 ve en yüksek 80 puan alınabilirken, Çevre Yönelimlilik Ölçeğinde en düşük 14 ve en yüksek 70 puan alınabilmektedir. Her iki ölçekte de yüksek puan alınması bireylerin hem kendisinin hem de çevresinin farkında olması ve çevreye eğilim göstermesi anlamına gelmektedir. Her iki ölçek için de ayrı ayrı yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda veri ile model arasında

yeterli uyumun olduğu görülmektedir. Bunun dışında güvenirlik için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Eichengreen ve Hoofien'in (2017) sonuçlarına göre, Öz İlişkिलilik Ölçeğinin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .88 olarak hesaplanırken, Çevre Yönelimlilik Ölçeğinin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .90 olarak bulunmuştur. Bu araştırma kapsamında elde edilen Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ise Öz İlişkिलilik Ölçeği için .90 olarak hesaplanırken Çevre Yönelimlilik Ölçeği için .92 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu bulgu ile Eichengreen ve Hoofien'in (2017) araştırma sonucunun benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği (PIÖ). 1985 senesinde Deci ve Ryan tarafından geliştirilen ölçek, Cihangir-Çankaya ve Bacanlı'nın (2003) çalışması ile üniversite öğrencilerine yönelik olarak Türkçeye uyarlanmıştır. Öz Belirleme Kuramına dayandırılan ölçek bireylerin psikolojik ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla kullanılmaktadır. Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeğinde 21 madde yer almakta ve ters maddeler bulunmaktadır. Ölçekte "özerklik", "yeterlik" ve "ilişki" olarak adlandırılan üç alt boyut mevcuttur. Katılımcılar yanıtlarını 7'li dereceleme ölçeğine göre vermektedir. Ölçekten en düşük 21 ve en yüksek ise 147 puan alınmaktadır. Ölçekten yüksek puanlar alındıkça ihtiyaçların karşılandığı söylenebilirken, düşük puanlar alınması bireylerin ihtiyaçlarının giderilmediğini göstermektedir. Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarında model ile veri arasında uyumun yeterli olduğu görülmektedir. Ayrıca güvenirlik analizleri sonucunda ölçeğin Cronbach alfa değeri Cihangir-Çankaya ve Bacanlı'nın (2003) çalışmasında .83 olarak bulunurken bu çalışmada elde edilen Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ise .86 olarak hesaplanmıştır. Her iki sonucun da birbirine yakın olduğu görülmüştür.

Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ). Çalışma grubunun yaşam doyum seviyesini saptamak için Diener, Emmons, Larsen ve Griffin'in (1985) geliştirdiği ve Köker'in (1991) Türkçeye uyarlandığı ölçektir. Ölçekte temel amaç, katılımcıların yaşam doyum seviyelerinin saptanmasıdır. Tek boyutlu ölçekte beş madde yer almakta ve 7'li derecelendirme ile puan hesaplanmaktadır. Yaşam Doyumu Ölçeğinde ters madde bulunmamakta ve toplam puan alınabilmektedir. Yaşam Doyumu ölçeğinden en düşük 5, en yüksek 35 puan alınabilmektedir. Yüksek puanlar alınması bireylerin yaşam doyumlarının karşılanabildiğini ve hayattan yeterli doyum aldıklarını göstermektedir. Ölçeğin yapı geçerliğini test etmek için yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucu, model ile veri arasında uyum düzeyinin yeterli olduğu göstermektedir. Güvenirlik açısından bakıldığında ölçeğin Cronbach Alfa değeri Köker (1991) tarafından .76 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırma kapsamında ölçeğin Cronbach Alfa değeri ise .74 olarak bulunmuştur. Ulaşılan bu değer ile Köker'in (1991) değerinin benzer olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Süreci

Öz İlişkिलilik ve Çevre Yönelimlilik Ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanmasıyla ilgili olarak öncelikle ölçeği geliştiren araştırmacılara ulaşılmış ve gerekli izinler e-mail aracılığıyla alınmıştır. Araştırmanın etik kurul izni de alındıktan sonra çalışmanın verileri, uygun/kolay örnekleme yöntemi kullanılarak Covid-19 pandemi süreci nedeniyle çevrim içi form oluşturularak toplanmıştır. Uygun/kolay ulaşılabilir örnekleme ekonomik olması ve araştırmacılara vakit kazandırması açısından en rahat örnekleme yöntemlerindedir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak,

Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015). Formda katılımcılara araştırma hakkında bilgiler sunulmuş, gönüllü katılımın olduğundan söz edilmiş, gizlilik ve diğer tüm haklar anlatılmıştır. Bilgilendirilmiş onay formunun ardından araştırmaya onay veren katılımcılardan veriler ortalama 20 dakikada toplanmıştır.

Veri Analizi

Ölçeğin Türkçeye çevirisinde ilk olarak geri çeviri yönteminden faydalanılmıştır (Brislin, 1970). Beş psikolojik danışma ve rehberlik alan doktorunun görüşleri dikkate alınarak çeviri-tekrar çeviri yöntemi ile birlikte ortak görüş belirlenmiştir. Ölçek, araştırmacılar tarafından İngilizceden hedef dil olan Türkçeye çevrilmiştir. Sonrasında ölçek aynı alan doktorlarından destek alınarak İngilizceye geri çevrilmiş ve formlar arasında karşılaştırma yapılmıştır. Oluşturulan ölçeğin uygulama hali üç Türk dili uzmanı tarafından incelenerek uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Ölçeklerin dilsel eşdeğerliklerinin incelenmesine yönelik ise İngilizce ve Türkçe formlar iki hafta ara ile her iki dile hâkim öğrenci grubuna dağıtılmış ve her iki formdan elde ettikleri puanlar arasındaki puan ortalamaları Wilcoxon işaretli sıra testi ile karşılaştırılmıştır. Ölçeğin kuramsal dayanağı olmasına rağmen Türkçeye uyarlaması yapılırken tekrardan geçerlik ve güvenilirlik katsayılarının hesaplanması gerektiğinden bazı istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir (DeVellis, 2014). Bu doğrultuda Öz İlişkिलilik ve Çevre Yönelimlilik Ölçeklerinin geçerliğini ve güvenilirliği saptamak amacıyla farklı üniversitelerde eğitim gören öğrencilerden çalışma verileri toplanmıştır. Toplanan veriler analiz edilmek üzere SPSS ve MPLUS (Muthén ve Muthén, 2012) istatistik paket programları aracılığıyla bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Öz İlişkिलilik ve Çevre Yönelimlilik Ölçeklerinin ayrı ayrı toplam puanları alınarak normallik varsayımı incelenmiş ve elde edilen sonuçlarda verilerin normal dağılım gösterdikleri belirlenmiştir (Kolmogorov Smirnov, $p \geq .05$). Bunun dışında veri setinde uç değerler Mahalanobis uzaklık değerleri bulunarak atılmıştır. Mahalanobis uzaklık değerlerinde .001 anlamlılık düzeyi dikkate alınmıştır (Büyükoztürk, 2016; Gürbüz, 2019). Tüm ön analizler tamamlandıktan sonra geçerliğin ve güvenilirliğin incelenmesine yönelik analizler gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda bu iki ölçeğin yapı geçerliğinin incelenmesine yönelik açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. AFA için ölçeklerin tek boyutluluğu öz değeri 1'den büyük tek boyutun olması ölçütü dikkate alınarak yorumlanmıştır. Öz değeri 1'den büyük tek boyut olmaması durumunda ise birinci – ikinci boyut öz değeri oranı, ilk boyutun açıkladığı varyans miktarı ve faktör yükleri dikkate alınarak tek boyutluluk olarak yorumlanmıştır. Buna göre birinci-ikinci özdeğer oranının 3 ve üzerinde olması tek boyutluluğun göstergesi olarak kabul edilmiştir (Fabrigar, Wegener, MacCallum ve Strahan, 1999). Ayrıca, birinci faktörün açıklamış olduğu varyans miktarının %40'ın üzerinde olması da tek boyutluluğun göstergesi olarak kabul edilmiştir (Linacre, 2011). DFA için ise tek boyutlu model test edilmiş ve model uyumu CFI, TLI, SRMR ve RMSEA indeksleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir (Şimşek, 2007; Wang ve Wang, 2012). Ölçeklerin ölçüt bağımlı geçerliğinin incelenmesi için ise daha önceden geçerliği ve güvenilirliği yapılmış olan PİÖ ve YDÖ ile ÖİÖ-ÇYÖ'nün ilişkisine Pearson korelasyon analizi ile bakılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde hem Öz İlişkिलik Ölçeği hem de Çevre Yönelimlilik Ölçeği için ayrı ayrı bulgulara yer verilmiştir. Bu kapsamda ilk kısımda Öz İlişkिलik Ölçeği ile ilgili elde edilen bulgulara yer verilirken, ikinci kısımda ise Çevre Yönelimlilik Ölçeği ile ilgili elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Her iki çalışma bölümünde de dilsel eşdeğerlik, yapı geçerliği, ölçüt bağımlı geçerliği ve güvenirlik ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Çalışma-1

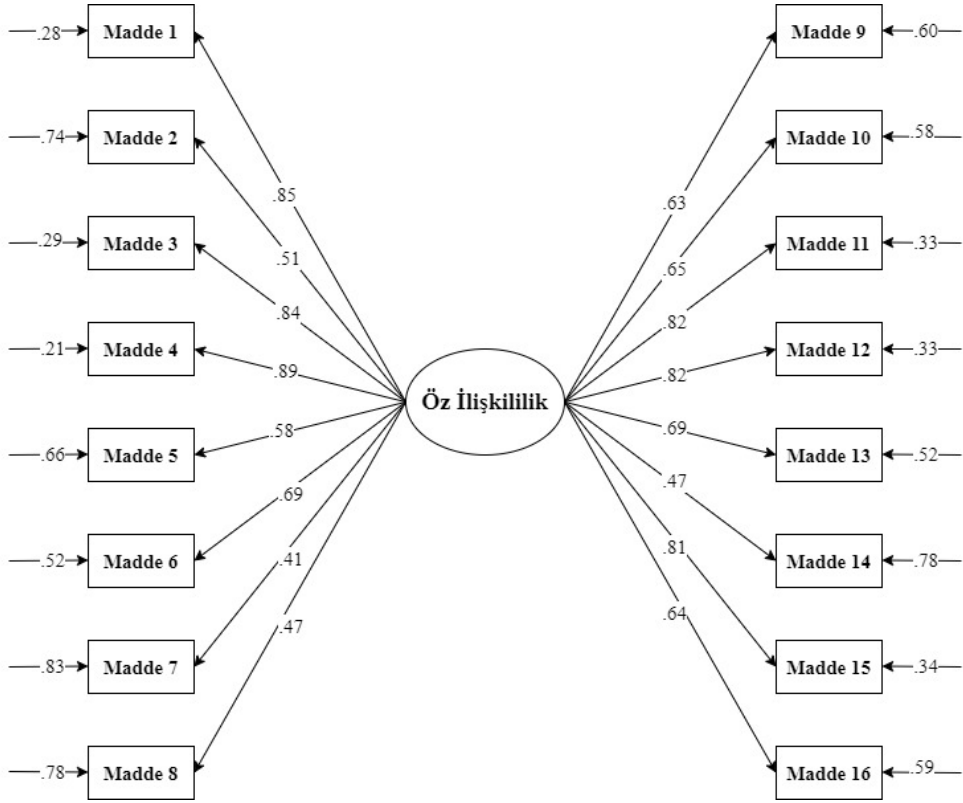
Dilsel Eşdeğerlik

Hem Türkçe dili hem de İngilizce dili iyi düzeyde olan 26 üniversite öğrencisine Öz İlişkिलik Ölçeğinin orijinal formu olan İngilizce form ile çevirisi yapılan Türkçe form iki hafta arayla uygulanmıştır. Formlar arasında dilsel eşdeğerlik olup olmadığını saptamak amacıyla her madde için Wilcoxon işaretli sıra testi analizleri yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Türkçe ve İngilizce formlardaki her maddenin birbirine eş değer olduğu görülmüştür. Bir başka ifadeyle, ÖİÖ'nün her iki dildeki formları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark oluşmadığı tespit edilmiştir ($p \geq .05$).

Yapı Geçerliği

ÖİÖ'nün orijinal formu ile uyumlu olarak tek boyutlu olup olmadığını incelemeye yönelik öncelikli olarak açıklayıcı faktör analizi (AFA) gerçekleştirilmiştir. Bu analiz gerçekleştirilirken temel bileşenler analizi kullanılmıştır. Özdeğerlerin 1'den büyük olması ölçütü dikkate alındığında maddelerin üç alt boyutta toplandığı belirlenmiştir. Bu üç alt boyuta ait öz değerler sırasıyla 7.55, 1.22 ve 1.00 olarak kestirilmiştir. Ayrıca bu üç alt boyut sırası ile toplam varyansın %47.16, %7.59 ve %6.31'ini açıklamaktadır. Özdeğeri 1'den büyük faktör sayısı ölçütüne göre tek boyutlu bir yapı elde edilememiş olsa da birinci özdeğerin ikinci özdeğere oranının 6.22 olarak kestirilmesi (Fabrigar vd., 1999) ve birinci faktörün açıklamış olduğu varyans miktarının %40 üzerinde olması (Russell, 2002) altta yatan baskın bir yapıya işaret etmektedir. Bu doğrultuda, çıkartılan boyut sayısı 1 olarak şekilde analizler yinelenmiştir. Gerçekleştirilen bu analiz sonucunda madde yüklerinin .52 ile .81 aralığında değiştiği görülmüştür. Bu bulgu, madde yüklerinin yeterli seviyede karşılandığı anlamına gelmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014). Elde edilen bulgular bir bütün olarak değerlendirildiğinde, ÖİÖ'nün tek boyutlu yapısı kısmi olarak desteklenmektedir. Bu desteklenmeden sonra ise DFA gerçekleştirilmiştir. Model ile veri arasındaki uyumun yeterli olup olmadığı CFI, TLI, RMSEA ve SRMR gibi uyum indeksleri aracılığıyla anlaşılabilir. Bu uyum indekslerinin analiz sonucuna göre kabul edilebilir değerler taşıması gerekmektedir. CFI ve TLI indeksleri sıfır ile bir arasında değer almak ve bu değerlerin 1'e yaklaşması iyi uyumun olduğunu göstermektedir (Çapık, 2014; Wang ve Wang, 2012). Bir başka ifadeyle, bu uyum indekslerinin .90'dan büyük olması bir uyum göstergesidir (Çokluk vd., 2014; Şimşek, 2007; Tabachnick ve Fidell, 2012). Bunun dışında RMSEA uyum indeksinin .05'den küçük olması uyumun iyi olduğunu gösterirken, .08'den küçük olması kabul edilebilir değer olduğuna işaret etmektedir (Hoe, 2008; Keith, 2019). Yapılan doğrulayıcı faktör analizinde, test edilen tek boyutlu modelin veriler ile desteklendiği görülmüştür ($\chi^2 = 325.15$ sd = 104, $\chi^2/sd = 3.12$, CFI = .91, TLI = .90, SRMR = .05, RMSEA = .08). Elde edilen bu bulgular

ÖİÖ'nün tek boyutlu yapısını doğrulamaktadır. Gerçekleştirilen bu DFA için elde edilen şema Şekil 1'de gösterilmiştir:

Şekil 1. Öz İlişkililik Ölçeği doğrulayıcı faktör analizi şeması

Şekil 1'de, Öz İlişkililik Ölçeğinde yer alan maddelerin her birinin anlamlı parametre tahmin edicisi olduğu belirlenmiştir ($p < .05$). Ölçeğin 16 maddesine ait olan madde tahmin değerleri .41 ile .89 arasındadır.

Ölçüt bağımlı geçerliği

Ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliğini test etmek amacıyla daha önceden geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış benzer ölçeklerden yararlanılmıştır. Bu ölçekler, ihtiyaçları belirlemeye yarayan Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği ile bireylerin yaşam doyum seviyelerini ölçen Yaşam Doyumu Ölçeğidir. Ölçeğin orijinal formu Eichengreen ve Hoofien (2017) tarafından geliştirilirken bu ölçekler ölçüt bağımlı geçerliği için kullanıldığından Türkçeye uyarlama çalışması olan bu araştırmada da aynı ölçeklerin kullanılmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Öz İlişkililik Ölçeğinden alınan puanlar ile bu ölçeklerden ulaşılan puanlar arasındaki ilişki incelenmiş ve Tablo 1'de sunulmuştur:

Tablo 1.*Öz İlişkिलilik Ölçeği İle Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği Arasındaki İlişkiler*

	Psikolojik İhtiyaçlar	Yaşam Doyumu
Öz İlişkिलilik	.57*	-.36*
Yaşam Doyumu	-.37*	

* $p \leq .05$

Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayılarını hesaplamadan önce gereken varsayımlar da kontrol edilmiştir. Bu varsayımlardan birisi olan verilerin normal dağılımı varsayımı için çarpıklık ve basıklık katsayılarına bakılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, çarpıklık ve basıklık değerlerinin normal aralıklarda (± 1.96) olduğu görülmüştür (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2013). Ayrıca Kolmogorov Smirnov analizlerinde de dağılımın normal olduğu saptanmıştır ($p \geq .05$). Varsayımların sağlanmasıyla birlikte yapılan korelasyon analizinin sonucunda öz ilişkिलilik ile psikolojik ihtiyaçlar arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunurken ($r = .57$), öz ilişkिलilik ile yaşam doyumunu arasında negatif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r = -.36$). Ayrıca yaşam doyumunu ile psikolojik ihtiyaçlar arasında da negatif yönde ve orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($r = -.37$).

Güvenirlik

Öz İlişkिलilik Ölçeğinin güvenilirliğini test etmek için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmış ve iç tutarlık katsayısı .90 olarak bulunmuştur. Ölçeğin test tekrar test güvenilirlik çalışması ise 40 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar ölçeğin test-tekrar test korelasyon katsayısının .87 olduğunu göstermiştir. Tüm bu bulgular Öz İlişkिलilik Ölçeğinin güvenilir bir ölçme aracı olduğu anlamına gelmektedir.

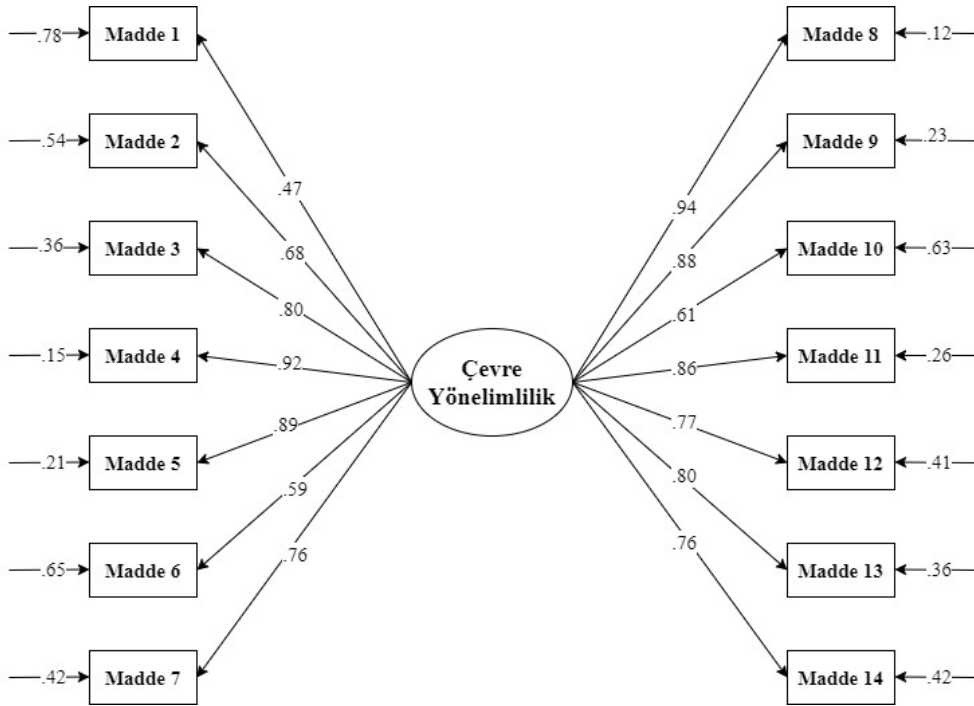
Çalışma-2***Dilsel Eşdeğerlik***

Çevre Yönelimlilik Ölçeğinin orijinal formu olan İngilizce form ile çevirisi araştırmacılar tarafından yapılan Türkçe form hem Türkçesi hem de İngilizcesi iyi seviyede olan 26 üniversite öğrencisine iki hafta arayla uygulanmıştır. Yapılan uygulamalar sonucunda katılımcılardan alınan cevaplar istatistik paket programına girilmiştir. İki form arasında dilsel eşdeğerlik seviyesini tespit etmek amacıyla Wilcoxon işaretli sıra testi analizine başvurulmuştur. Yapılan analiz sonucunda Türkçe ve İngilizce formlardaki her maddenin birbirine eş değer olduğu belirlenmiştir. Diğer bir deyişle, ÇYÖ'nin her iki dildeki formları arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir fark oluşmadığı saptanmıştır ($p \geq .05$).

Yapı Geçerliği

ÇYÖ'nün orijinal formunun tek boyutlu olup olmadığı açımlayıcı faktör analizi (AFA) yapılarak incelenmiştir. AFA yaparken temel bileşenler analizinden faydalanılmıştır. Özdeğerlerin 1'den büyük olması kriteri doğrultusunda maddeler iki alt boyutta toplanmıştır. Alt boyutlara ait öz değerler 6.95 ve 1.18 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca bu iki alt boyutun toplam varyansın %49.64 ve

%8.44'ünü açıkladığı belirlenmiştir. Özdeğeri 1'den büyük faktör sayısı ölçütüne göre tek boyutlu bir yapı elde edilememiş olsa da birinci özdeğerin ikinci özdeğere oranının 5.88 (Fabrigar vd., 1999) olarak hesaplanması ve birinci faktörün açıklamış olduğu varyans miktarının %40'tan yüksek olması (Russell, 2002) altta yatan baskın bir yapı olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda, boyut sayısı 1 olarak analizler tekrarlanmıştır. Gerçekleştirilen bu analiz sonucunda madde yükleri .35 ile .77 arasında değişmektedir. Bu bulgu, madde yüklerinin yeterli seviyede karşılandığını göstermektedir (Çokluk vd., 2014). Elde edilen bulgular, ÇYÖ'nün tek boyutlu yapısını kısmi olarak desteklemektedir. AFA sonrasında DFA gerçekleştirilmiştir. Yukarıda da ifade edildiği gibi model ile veri arasındaki uyumun yeterli olup olmadığı CFI, TLI, RMSEA ve SRMR gibi uyum indeksleri aracılığıyla anlaşılabilir. Bu uyum indekslerinin analiz sonucuna göre kabul edilebilir değerler taşıması gerekmektedir. (Çapık, 2014; Çokluk vd., 2014; Keith, 2019; Wang ve Wang, 2012). Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, test edilen tek boyutlu modelin veriler ile desteklenmediği görülmüştür ($\chi^2 = 331.33$ sd = 77, $\chi^2/sd = 4.30$, CFI = .88, TLI = .86, SRMR = .05, RMSEA = .10). Elde edilen bu bulgular, ÇYÖ'nün tek boyutlu yapısını doğrulamamaktadır. Gerçekleştirilen bu DFA için elde edilen şemaya Şekil 2'de yer verilmiştir:

Şekil 2. Çevre Yönelimlilik Ölçeği doğrulayıcı faktör analizi şeması

Elde edilen bulgular doğrultusunda ölçeğin yapı geçerliği sağlanmamış olsa da bilimsel araştırma etiği gereği yapılan analizlerin bulgularına yer verilmesinin ve raporlaştırılmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Bu doğrultuda ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliğinden ve güvenilirlik analizlerinden ulaşılan sonuçlara aşağıda yer verilmiştir.

Ölçüt bağımlı geçerliği

Çevre Yönelimlilik Ölçeğinin benzer ölçek geçerliğini saptamak için daha önceden geçerliği ve güvenirliliği olan ölçeklerden faydalanılmıştır. Bu ölçekler, Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği ile Yaşam Doyumu Ölçeğidir. Yukarıda da açıklandığı üzere, ölçeğin orijinal formu Eichengreen ve Hoofien (2017) tarafından geliştirilirken bu ölçekler ölçüt bağımlı geçerliği için kullanıldığından Türkçeye uyarlama çalışması olan bu araştırmada da aynı ölçeklerin kullanılmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir. Çevre Yönelimlilik Ölçeğinden elde edilen puanlar ile bu ölçeklerden elde edilen puanlar arasındaki ilişkiye bakılarak elde edilen bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2.

Çevre Yönelimlilik Ölçeği ile Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği Arasındaki İlişkiler

	Psikolojik İhtiyaçlar	Yaşam Doyumu
Çevre Yönelimlilik	.86*	-.44*
Yaşam Doyumu	-.37*	

* $p \leq .05$

Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayılarını hesaplamadan önce varsayımlara bakılmıştır. Verilerin normal dağılımı varsayımı için çarpıklık ile basıklık katsayılarına bakılmıştır. Elde edilen bulgular, çarpıklık ve basıklık değerlerinin normal aralıklar olan -1.96 ile $+1.96$ arasında olduğunu göstermiştir (Büyüköztürk vd., 2013). Bunun dışında Kolmogorov Smirnov analizlerinde de normal dağılım olduğu saptanmıştır ($p \geq .05$). Varsayımların sağlanmasıyla birlikte yapılan korelasyon analizinin sonucunda çevre yönelimlilik ile psikolojik ihtiyaçlar arasında pozitif yönde ve yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki bulunurken ($r = .86$), çevre yönelimlilik ile yaşam doyumu arasında negatif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r = -.44$). Son olarak, yaşam doyumu ile psikolojik ihtiyaçlar arasında ise negatif yönde ve orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($r = -.37$).

Güvenirlik

Çevre Yönelimlilik Ölçeğinin güvenirliliği için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmış ve .92 olarak bulunmuştur. Ölçeğin test tekrar test güvenirlilik analizi ise 40 kişi ile yapılmıştır. Ulaşılan sonuçlar ölçeğin test-tekrar test korelasyon katsayısının .78 olduğunu ortaya koymuştur. Bu analizlerden elde edilen bulgular, Çevre Yönelimlilik Ölçeğinin güvenilir bir ölçme aracı olduğu göstermektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Eichengreen ve Hoofien (2017), bir savunma mekanizması olarak sahte benlik kavramı ile ilgili kuramsal altyapı olmasına rağmen yeterli bulgu olmadığını altını çizmektedir. Winnicott (1960a), sahte benliğin aşırı derecede deneyimlendiğinde gerçekmiş gibi yerleştiğini ve bireyi gerçek benliğinden tamamen kopardığını ifade etmektedir. Weir ve Jose (2010) tarafından ergenlerle yürütülen bir çalışmada sahte benlik ile depresyon ve kaygı belirtileri arasında yüksek düzeyde ilişki

bulunmuştur. Benzer şekilde Harter ve diğerleri (1996) tarafından yapılan çalışmada ise sahte benlik ile depresif duygulanım, umutsuzluk, düşük öz-değer gibi özellikler arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Bu sebeple, psikodinamik ve psikanalitik yaklaşımda dahi sınırlı olarak tanımlanabilen bu sahte benlik kavramının görgül olarak ölçülebilir hale gelmesi büyük önem taşımaktadır. Bu yüzden bu çalışmanın amacı da ilgili araştırmacıların sahte benlik kavramını ölçebilmek amacıyla geliştirdikleri Öz İlişkililik ve Çevre Yönelimlilik Ölçeklerinin Türkçeye uyarlamasını ve geçerlik güvenilirlik çalışmalarını yapmaktır. Bu amaç doğrultusunda, öncelikle ölçeklerin çeviri işlemleri yapılmıştır. Çeviri işlemi yaparken hem üniversite öğrencilerine yakın olup onları tanıyan hem de çalışma konusuna hâkim olan uzmanlara ihtiyaç duyulduğu için bu çalışmada beş psikolojik danışma ve rehberlik alan doktoru tarafından Öz İlişkililik ve Çevre Yönelimlilik Ölçekleri Türkçeye çevrilmiştir. Sonrasında çeviri-tekrar çeviri yöntemi (Brislin, 1970) kullanılarak ortak görüş alınmıştır. Formun uygunluğu, kullanışlılığı ve dilsel geçerliği 26 üniversite öğrencisi üzerinde test edilmiş, pilot çalışma tamamlanmıştır. Ölçeklerin son haline karar verildikten sonra yapı geçerliğine bakılmıştır.

Ölçeklerin yapı geçerliği hem açımlayıcı hem de doğrulayıcı faktör analizinden yararlanılarak test edilmiştir. Öncelikle örneklem büyüklüğüne dikkat edilmiştir. Alanyazında örneklem büyüklüğü için, ölçekte yer alan maddelerin sayısının en az 10 katı kadar olması gerektiği veya en az 200 katılımcı olması gerektiği belirtilmiştir (Kline, 2015). Katılımcı sayısının bu çalışma için yeterli olduğu söylenebilir (n=318). Açımlayıcı faktör analizinde elde edilen sonuçların Eichengreen ve Hoofien'in (2017) çalışması ile tutarlık gösterdiği ve ölçeklerin tek boyutlu olduğu açıklanmıştır. Ardından yapılan doğrulayıcı faktör analizi, genellikle ölçek uyarlama çalışmalarında sıklıkla kullanılmaktadır (Jackson, Gillaspay ve Purc-Stephenson, 2009). Graham, Guthrie ve Thompson'a (2003) göre, bu analiz sayesinde model ile veri arasındaki uyumun nasıl olduğu saptanabilir. Yapısal eşitlik modellemesinin bir farklı türü olarak anlatılan bu analiz, verilerin teorik yapıya uygunluğunu da test eden bir yöntemdir. Model ile veri arasındaki uyumun yeterli olup olmadığı CFI, TLI, RMSEA ve SRMR gibi uyum indeksleri aracılığıyla anlaşılabilir. Bu uyum indekslerinin analiz sonucuna göre kabul edilebilir değerler taşınması gerekmektedir. CFI ve TLI indeksleri sıfır ile bir arasında değer almakta ve bu değerlerin 1'e yaklaşması iyi uyumun olduğunu göstermektedir (Çapık, 2014; Wang ve Wang, 2012). Bir başka ifadeyle, bu uyum indekslerinin .90'dan büyük olması bir uyum göstergesidir (Çokluk vd., 2014; Şimşek, 2007; Tabachnick ve Fidell, 2012). Bunun dışında RMSEA uyum indeksinin .05'den küçük olması uyumun iyi olduğunu gösterirken, .08'den küçük olması kabul edilebilir değer olduğuna işaret etmektedir (Hoe, 2008; Keith, 2019). Sonuç olarak tüm bu uyum indeksleri dikkate alınarak bu çalışmada ölçeklerin analizleri yorumlanmıştır. Öz İlişkililik Ölçeğinde elde edilen uyum indeksi değerleri alanyazında söz edilen iyi ve kabul edilebilir değerler arasında yer alırken, Çevre Yönelimlilik Ölçeğinin model ile veri arasında uyumunun yeterli seviyede olmadığı tespit edilmiştir. Bu açıdan bakıldığında Öz İlişkililik Ölçeğinin yapı geçerliği sağlanmış olsa da Çevre Yönelimlilik Ölçeğinin yapı geçerliği sağlanamamıştır. Bu durumda Öz İlişkililik Ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanmış olduğu, Çevre Yönelimlilik Ölçeğinin ise üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilecek çalışmalarda geçerlik ve güvenilirlik analizlerinin tekrardan yapılması gerektiği söylenebilir. Bu yapı geçerliğinin sağlanamaması birçok farklı açıdan açıklanabilir. Bunlardan ilki,

örneklem kültür ve demografik yapısından kaynaklı olarak farklılık yaşanabileceği şeklindedir. Bunun dışında, araştırma verilerinin pandemiyin tüm insanlar üzerinde etki yarattığı ve durumun henüz anlamlandırılmadığı zamanda toplanmasının da bulgular üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu pandemi döneminde toplanan verilerin çevrim içi formlar ile toplanmasının bulgular üzerinde etkili olabileceğine inanılmaktadır. Çünkü, katılımcıların ölçekleri cevaplarken araştırmacılara herhangi bir soru soramamalarının bir etkisi olabileceği değerlendirilmektedir. Bu durumun benzer şekilde Öz İlişkililik Ölçeğinin bulgularını da etkileyebileceğini de göz ardı etmemek gerekmektedir. Tüm bu sebeplerden kaynaklı olarak Çevre Yönelimlilik Ölçeğinin yapı geçerliği sağlanamamış olabilir.

Ölçeklerin ölçüt bağımlı geçerliği kapsamında yapılan Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı analiz sonuçlarına göre hem öz ilişkililiğin hem de çevre yönelimliliğin psikolojik ihtiyaçlar ile arasında pozitif yönde ve yaşam doyumu ile arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Türkiye’de yapılan çalışmalara bakıldığında benzer bir bulguya rastlanmamıştır. Yurt dışında yapılan araştırmalar incelendiğinde ise, sadece ölçeği geliştiren Eichengreen ve Hoofien’in (2017) benzer bulguya ulaştığı görülmüştür.

Güvenirlik çalışması kapsamında bu araştırmada ulaşılan bulgular her iki ölçeğin yeterince güvenilir olduğunu göstermiştir. Çevre Yönelimlilik Ölçeğinin yapı geçerliğinin sağlanmamış olmasına rağmen güvenilir sonuçlar verdiği görülmüştür. Alanyazın incelendiğinde, Cronbach alfa iç tutarlık katsayısının .60’dan büyük olması güvenilirliğe işaret etmektedir (Karagöz, 2017; Nunnally ve Bernstein, 1994; Şimşek, 2007). Bu çalışmanın sonuçlarının da .60 ve üzerinde olduğu göz önüne alındığında her iki ölçeğin de güvenilir olduğu söylenebilir. Bunun dışında, ölçeklerin test tekrar test güvenilirlik sonuçlarının da ÖİÖ için .87 ve ÇYÖ için .78 olduğu belirlenmiş ve ölçeklerin yeterince güvenilir olduğu saptanmıştır.

Bu araştırmada bazı sınırlılıklar mevcuttur. Çalışmada ağırlıklı olarak kadın üniversite öğrencilerinden veri toplanması araştırmanın sınırlılığı olarak görülmektedir. Bulguların genellenebilirliği açısından bakıldığında, erkek sayısının daha fazla olması araştırmanın niteliğini arttırabilir. Bu çalışmada kullanılan ölçeklerin bireylerin verdikleri cevaplara dayanıyor olması ise araştırmanın bir diğer sınırlılığı olarak değerlendirilebilir. Bu tarz ölçme araçlarında katılımcıların istedik yönde ve gerçeği tam olarak yansıtmayan cevaplar vermiş olma riski bulunmaktadır. Bunun dışında her ölçme aracının ölçtüğü özellik ile sınırlı olduğu unutulmamalıdır. Araştırma verilerinin Covid-19 pandemi sürecinde toplanması da bir diğer sınırlılıktır. Yaşamın tüm alanlarında yaşanan kısıtlamalar ve psikolojik olarak geçen zor süreçlerde gelen yanıtların bulguları etkileyebileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak, Öz İlişkililik Ölçeği üniversite öğrencilerine yönelik geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış bir ölçme aracı olarak ifade edilebilir. Çevre Yönelimlilik Ölçeğinin ise farklı bir örneklem grubunda tekrardan geçerlik ve güvenilirlik analizinin yapılması araştırmacılara önerilebilir. Öz İlişkililik Ölçeğinin, çalışmalarda bireylerin kendilerine yönelik ilişkilerini belirlemekte kullanılabilecek ve sahte benlik kavramının görgül olarak ölçülebilmesi açısından da faydalı olabilecek ölçme aracı olduğu söylenebilir. Geçerlik ve güvenilirliği kanıtlanan ve Türk kültürüne uyarlanan Öz

İlişkili Ölçeğinin alanyazına değerli bir katkı sunacağına inanılmaktadır. Gelecek çalışmalarda “Öz İlişkili” ve “Çevre Yönelimlilik” kavramlarının bu kavramlarla doğrudan ilişkili olabilecek depersonalizasyon gibi kişilik özellikleriyle ya da bağlanma stilleriyle birlikte incelenmesinin ilgili alanyazına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu ölçekler ayrıca klinik ortamlarda bir ölçme aracı olarak sahte benlik ile ilgili risk faktörlerinin belirlenmesi amacıyla da kullanılabilir. Son olarak, farklı yaş grubunda da bu ölçeklerin uyarlama çalışmasının yapılabileceği bir öneri olarak sunulabilir.

Etik Kurul İzni

Bu araştırma, Marmara Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 20.01.2021 tarihli 2021-1-21 sayılı kararı ile alınan izinle yürütülmüştür.

Kaynakça

- Brislin, R. W. (1970). Back-translation for cross-cultural research. *Journal of Crosscultural Psychology*, 1(3), 185-216.
- Brown, L. M., & Gilligan, C. (1992). *Meeting at the crossroads: Women's psychology and girls' development*. USA: Harward University Press.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. ve Köklü, N. (2013). *Sosyal bilimler için istatistik* (14. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (19. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı istatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum* (22. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cassimatis, E. G. (1984). The “False Self”: Existential DNA therapeutic issues. *International Review of Psycho-Analysis*, 11, 69-77.
- Cihangir Çankaya, Z. ve Bacanlı, H. (2003). *İhtiyaç Doyumu Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması*. Sözel Bildiri, VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Crowdson, F. (1996). The false self as explored in long-term psychoanalysis. *Journal of the American Academy of Psychoanalysis*, 21(1), 29-43.
- Çapık, C. (2014). Geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında doğrulayıcı faktör analizinin kullanımı. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 17(3), 196-205.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları* (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Deci, E., & Ryan, R. (1985). The General Causality Orientations Scale: Self determination in personality. *Journal of Research in Personality*, 19, 109-134.
- DeVellis, R. F. (2014). *Ölçek geliştirme kuram ve uygulamalar*. (Ed. T. Totan, Çev.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75.
- Eichengreen, A., Hoofien, D., & Bachar, E. (2016). Empirically based suggested insights into the concept of false-self defense: Contributions from a study on normalization of children with disabilities. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 64(1), 107-132.

- Eichengreen, A., & Hoofien, D. (2017). Psychometric analyses of new measures of false-self defense: Self-relatedness and environment-directedness scales. *European Journal of Psychological Assessment, 35*(3), 379-391.
- Fabrigar, L. R., Wegener, D. T., MacCallum, R. C., & Strahan, E. J. (1999). *Evaluating the use of exploratory factor analysis in psychological research*. Psychological Methods.
- Graham, J. M., Guthrie, A. C., & Thompson, B. (2003). Consequences of not interpreting structure coefficients in published CFA research: A reminder. *Structural Equation Modeling, 10*(1), 142-153.
- Gürbüz, S. (2019). *Sosyal bilimlerde aracı, düzenleyici ve durumsal etki analizleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Harter, S., Marold, D. B., Whitesell, N. R., & Cobbs, G. (1996). A model of the effects of perceived parent and peer support on adolescent false self behavior. *Child Development, 67*(2), 360-374.
- Harter, S., Waters, P. L., & Whitesell, N. R. (1997). Lack of voice as a manifestation of false self behavior among adolescents: The school setting as a stage upon which the drama of authenticity is enacted. *Educational Psychologist, 32*, 153-173.
- Harter, S. (1999). *The construction of the self: A developmental perspective*. New York: Guilford Press.
- Helminski, K. (2006). *Bilen Kalp - Ruhsal Dönüşümün Sufi Yolu*. (R. Algan, Çev.). İstanbul: Dharma.
- Hoe, S. L. (2008). Issues and procedures in adopting structural equation modeling technique. *Journal of Applied Quantitative Methods, 3*(1), 76-83.
- Jackson, D. L., Gillaspay, J. A., & Purc Stephenson, R. (2009). Reporting practices in confirmatory factor analysis: An overview and some recommendations. *Psychological Methods, 14*(1), 6-23.
- Karagöz, Y. (2017). *SPSS ve AMOS uygulamalı nitel-nicel-karma bilimsel araştırma yöntemleri ve yayın etiği*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Keith, T. Z. (2019). *Multiple regression and beyond: An introduction to multiple regression and structural equation modeling* (3rd Ed.). New York: Taylor & Francis Group.
- Khan, M. M. R. (1996). *The privacy of the self*. London: Karnac Books.
- Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling* (4th Ed.). New York: The Guilford Press.
- Köker, S. (1991). *Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumu düzeyinin karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Laing, R. D. (2011). *Bölünmüş Benlik*. (E. Akça, Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Linacre, J. M. (2011). *A user's guide to Winsteps & Ministep Rasch-Model computer programs*. Program Manual 3.72.1 <http://www.Winsteps.com/a/winsteps.pdf> adresinden elde edildi.
- Miller, A. (1997). *The drama of the gifted child: The search for true self* (R. Ward, Trans.) (Revised Ed). New York: Basic Books.
- Muthén, L. K., & Muthén, B. O. (2012). *Mplus User's Guide* (Seventh Edition). Los Angeles, CA: Muthén & Muthén
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory* (3rd Ed.). New York, NY: McGraw-Hill, Inc.
- Russell, D. W. (2002). In search of underlying dimensions: The use (and abuse) of factor analysis in personality and social psychology bulletin. *Personality and Social, Psychology, 28*, 1629-1646.
- Sarısoy, G. (2016). Winnicott'ın gerçek benlik ve sahte benlik kavramlarının bir vaka ve terapi ilişkisi bağlamında incelenmesi. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi, 3*(1), 1-15.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş (Temel ilkeler ve LISREL uygulamaları)*. Ankara: Ekinoks Yayıncılık.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2012). *Using multivariate statistics* (6th Ed.). Boston: Pearson.

- Wang, J., & Wang, X. (2012). *Structural equation modeling: Applications using Mplus*. Southern Gate: Higher Education Press.
- Weir, K. F., & Jose, P. E. (2010). The perception of false self scale for adolescents: Reliability, validity, and longitudinal relationships with depressive and anxious symptoms. *British Journal of Developmental Psychology*, 28(2), 393-411.
- Winnicott, D. W. (1960a). Ego distortion in terms of true and false self. In D. W. Winnicott (Eds.), *The maturational processes and the facilitating improvement: Studies in the theory of emotional development* (pp. 140-152). London, UK: Karnac Books.
- Winnicott, D. W. (1960b). The theory of the parent – infant relationship. In D. W. Winnicott (Eds.), *The maturational processes and the facilitating environment: Studies in the theory of emotional development* (pp. 37-55). London, UK: Karnac Books.
- Winnicott, D. W. (1962). Ego integration in child development. In D. W. Winnicott (Eds.), *The maturational processes and the facilitating environment: Studies in the theory of emotional development* (pp. 56-63). London, UK: Karnac Books.
- Winnicott, D. W. (1963). From dependence towards independence in the development of the individual. In D. W. Winnicott (Eds.), *The maturational processes and the facilitating environment: Studies in the theory of emotional development* (pp. 83-92). London, UK: Karnac Books.
- Winnicott, D. W. (1965). The concept of trauma in relation to the development of the individual within the family. In C. Winnicott, R. Shepherd & D. Madeleine (Eds.), *Psycho-analytic Explorations* (pp. 130-148). London: Routledge.
- Winnicott, D. W. (2005). Contemporary concepts of adolescent development and their implications for higher education. In D. W. Winnicott (Eds.), *Playing and reality* (pp. 186-203). London: Routledge.
- Wolff, H. (1977). The contribution of the interview situation to the restriction of fantasy life and emotional experience in psychosomatics patients. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 28, 58-67.